

*Гаяш О. В.,
к.пед.н., доцент кафедри фізичної реабілітації
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Зміст корекційно-педагогічної роботи з дітьми з ЗПР раннього віку

В даний час проблемі виховання і навчання дошкільників з затримкою психічного розвитку (ЗПР) приділяється значна увага як у сфері науки, так і практики.

На сьогоднішній день в наукових дослідженнях переконливо показано і підтверджено практикою фахівців-дефектологів, які займаються корекційно-розвивальною роботою з дітьми з ЗПР раннього віку, що рання і цілеспрямована педагогічна робота сприяє корекції порушень і попередженню вторинних відхилень у розвитку цих дітей [1; 2; 3]. Проте багато організаційно-методичних питань, що стосуються принципів, методів раннього виявлення і конкретного змісту роботи з дітьми з ЗПР залишаються недостатньо розробленими.

Ранній вік – особливий період становлення органів та систем, формування їх функцій, насамперед функцій мозку.

Для раннього дитинства характерний цілий ряд особливостей.

По-перше, це надзвичайно швидкий темп розвитку, який має стрибкоподібний характер. Відсутність стрибків є наслідком відхилень у розвитку дитини. У критичні періоди у дитини можуть спостерігатися деякі особливості у поведінці, зниження працездатності, функціональні розлади.

Іншою особливістю розвитку в ранньому віці є нестійкість і незавершеність навичок і умінь, що формуються. Під впливом несприятливих чинників може статися втрата навичок, спостерігається явище ретардації («застрявання» на більш ранній ступені розвитку).

Причина нерівномірності розвитку психіки дитини раннього віку визначається тим, що дозрівання різних функцій відбувається у різні терміни. Для кожної психічної функції є свої сенситивні терміни.

Ще однією особливістю раннього дитинства є взаємозв'язок та взаємозалежність стану здоров'я, фізичного та нервово-психічного розвитку дітей.

У ранньому віці яскраво проявляється високий рівень орієнтовних реакцій на навколишнє. Відомо, що при сенсорній, емоційній депривації істотно уповільнюється темп розвитку. Сенсорні потреби викликають високу рухову активність, а стан рухової сфери багато в чому визначає можливості дитини на пізнанні навколишнього світу.

Психомоторний розвиток дитини в перші роки її життя залежить від багатьох факторів, насамперед від спадкових особливостей, загального стану здоров'я, статі, довкілля.

Оцінка рівня психомоторного розвитку дитини в ранньому та дошкільному віці має проводитися дуже обережно. При цьому слід враховувати особливості розвитку загальної та дрібної моторики, сенсорно-перцептивної діяльності, мовлення, емоційного розвитку.

Які ж особливості розвитку дитини з ЗПР раннього віку?

Як правило, це соматично ослаблені діти, що відстали не лише у психічному, а й у фізичному розвитку.

Виявляється зниження орієнтовно-пізнавальної діяльності, увагу дитини важко привернути та утримати. Утруднена сенсорно-перцептивна діяльність.

Діти практично не володіють мовленням – користуються або декількома лепетними словами, або окремими звукокомплексами.

Переважно маніпулюють предметами, але їм знайомі і деякі предметні дії – вони адекватно використовують дидактичні іграшки, а ось способи виконання дій, що співвідносяться, недосконалі, дітям потрібна набагато більша кількість проб і примірювань для вирішення наочного завдання.

Загальна моторна незручність і недостатність дрібної моторики обумовлює несформованість навичок самообслуговування: діти утруднюються у використанні ложки, можуть утруднюватися в процесі одягання.

З урахуванням перелічених вище особливостей визначаються такі лінії розвитку дітей:

На першому році життя значущими для розвитку дитини є емоції та соціальна поведінка, рухи рук і дії з предметами, загальні рухи, підготовчі етапи розвитку розуміння мовлення.

На другому році виділяються такі основні лінії розвитку: розвиток загальних рухів, сенсорний розвиток малюка, розвиток дій з предметами та гри, формування навичок самостійності, розвиток розуміння й активного мовлення дитини.

Третій рік життя характеризується дещо іншими основними лініями розвитку: загальні рухи, предметно-ігрові дії, становлення сюжетної гри, активне мовлення (поява поширеної фрази, простих речень, більша різноманітність питань), передумови до конструктивної й образотворчої діяльності, навички самообслуговування в їжі і при одяганні [3].

Виділення ліній розвитку є досить умовним. Всі вони тісно пов'язані між собою, і розвиток їх відбувається нерівномірно. Однак ця нерівномірність забезпечує динаміку розвитку дитини.

Програма корекційної роботи повинна складатися з урахуванням особливостей і потреб розвитку кожної дитини. Однак можна виділити основні напрямки корекційної роботи:

I. *Удосконалення рухових функцій.* Одним із найбільш важливих завдань є розвиток загальної та дрібної моторики. Розвиток тонкої моторики є важливим показником готовності дитини до шкільного навчання. Вміння здійснювати точні рухи кистю і пальцями рук просто необхідно для оволодіння письмом. Тому при підготовці дитини до школи важливіше не вчити її писати, а створювати умови для розвитку дрібних м'язів рук.

II. У тісному взаємозв'язку з розвитком рухів здійснюється *сенсорне виховання*, спрямоване на вдосконалення оптико-просторових та слухових функцій, удосконалення сенсорно-перцептивної діяльності.

Рішення двох вищезазначених завдань складає основу предметної діяльності як провідної діяльності раннього віку (від 1 до 3 років).

III. Розвиток дитини раннього віку відбувається в активній взаємодії з дорослим, тому дуже важливо *формувати у дітей навички емоційного та ситуативно-ділового спілкування з дорослими та однолітками*. Потрібно активізувати сили самої дитини, налаштувати її на подолання життєвих труднощів. У дітей з ЗПР великі внутрішні резерви, часто бувають дуже гарні природні здібності.

IV. Основними засобами комунікації є мовленнєві засоби, найважливішим аспектом роботи з маленькими дітьми є цілеспрямований *розвиток мовлення, його функцій*.

Головною особливістю корекційної роботи з зазначеною категорією дітей є комплексний підхід до формування тих чи інших навичок у дітей, який передбачає:

- діагностичне вивчення дитини для уточнення стартових можливостей, перспектив та темпів навчання;
- зворотний зв'язок із сім'єю з метою отримання повної інформації про розвиток дитини та консультування сім'ї;
- взаємодія з лікарями-фахівцями, особливо невропатологом та дитячим психіатром, з метою контролю за станом здоров'я дитини та надання своєчасної медичної допомоги;
- побудова занять з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей;
- заняття інтегративного характеру, що дозволяє вирішення кількох різнопланових завдань у межах одного заняття;
- індивідуально-диференційований підхід;
- побудова програми здійснюється за спіраллю: на кожному наступному етапі ускладнюються завдання роботи і в кожному виді діяльності навички не лише закріплюються, а й ускладнюються;
- використання ігрової мотивації на усіх заняттях;

- тривалість занять встановлюється залежно від ступеня складності заняття та стану дітей у цей день, але не більше 10-15 хвилин;
- необхідність наступності у роботі вихователя, логопеда і дефектолога: на аналогічному матеріалі, у межах однієї теми кожен із фахівців вирішує загальні та специфічні завдання.

Отже, в основу змісту покладена мета проведення корекційної роботи з дітьми з ЗПР раннього віку – допомогти їм реалізувати свої задатки шляхом підбору найбільш адекватної тактики корекційно-педагогічної роботи, вибору спеціальних прийомів і методів впливу на розвиток пізнавальної, емоційно-вольової сфер, позитивних якостей особистості, що дало б можливість значній частині з них здобувати повноцінну дошкільну освіту, початкову і т.д.

Література:

1. Клименко Г. В. Основні напрями корекційно-педагогічної роботи з дошкільниками із ЗПР. URL: <https://vseosvita.ua/library/osnovni-naprami-korekcijno-pedagogicnoi-roboti-z-doskilnikami-iz-zpr-381885.html> (дата звернення 18.06.2022)
2. Кулеша Є. Рання діагностика як основа корекційної роботи з дітьми, що мають відхилення у психофізичному розвитку / Є.Кулеша // Дефектологія.– №1. – 2000. – С.24-27
3. Борякова Н.Ю. Ступеньки розвитку. Ранняя диагностика и коррекция задержки психического развития у детей: учебно-методическое пособие / Н.Ю. Борякова. – М.: Гном-Пресс, 1999. – 56 с.